

Šestý svazek univerzitní monografie „Pistiros. Excavations and Studies“ dokumentuje poklad starověkého města

Emporion Pistiros, starověké řecké město v dnešním Bulharsku, založené po dohodě s thráckým vládcem ve třetí čtvrtině 5. století př. Kr., zničil v roce 379 př. Kr. vpád Keltů. Na pozvání bulharské strany je lokalita již 22 let zkoumána expedicí Ústavu pro klasickou archeologii FF UK ve spolupráci s bulharskými a britskými badateli. Výsledky výzkumů byly publikovány již v pěti svazcích monografií UK i v četných dalších studiích a konferenčních sbornících.

V roce 1999 byl učiněn unikátní nález 552 kusů mincí, mezi nimiž byly tři zlaté statéry, 115 stříbrných tetradrachem a 434 drachem z doby vlády Alexandra Velikého a jeho nástupců, poslední ražby pocházejí z roku 380 př. Kr. Právě vychází monografie *The Pistiros Hoard* jako 6. svazek řady *Pistiros. Excavations and Studies* pod redakcí Jana Bouzka, autora kapitol o kontextu nálezů. Publikace samotného korpusu mincí z pokladu byla svěřena bulharské kolegyni B. Russeve a J. Militkému z Národního muzea v Praze. Z doby prvních diadochů je známo několik desítek podobných pokladů, nalezených náhodně, bez dokumentace a rozptýlených, žádný jiný se však nedochoval v úplnosti a s kompletní dokumentací kontextu. Profesor Jan Bouzek, který nám zodpověděl několik otázek, byl unikátnímu objevu osobně přítomen.

Zlatý statér z pokladu s vyobrazením Athény.

Můžete nám přiblížit nálezové okolnosti?

Nález byl učiněn 2. září 1999, v poslední den expedice, pouhou půlhodinu před tím, než jsme se chystali ukončit práce a začít s místními lidmi slavit konec sezóny. Každý rok pořádáme na závěr expedice „banket“, na němž se můžeme s dělníky po několika týdnech společné práce rozloučit a poděkovat jim. Jeden z dělníků ještě na závěr začišťoval profil pro závěrečnou fotografii a narazil na mince v nádobě. Kolega Jiří Musil jej hned zastavil a očistil poškozenou nádobu, v níž byl poklad uložen. Poté následovala spousta událostí, včetně návštěv novinářů a několika televizních štábů.

Jak byly mince uloženy a kdo byl jejich majitelem?

Mince byly uloženy v narychlo vyhloubené a zakryté jamce v rohové komůrce domu šéfa tržiště při východní bráně, a to v měšci zastrčeném do nádoby. Nález neobsahoval drobné mince, které by musel mít obchodník nebo správce tržiště. Dva astragaly, uložené v měšci, naznačují, že šlo spíše o gamblera. Majitelem byl pravděpodobně žoldnéř, který sloužil u Lýsimacha až do jeho smrti v bitvě u Korupedia roku 281. Jednalo se o mince, ražené Alexandrovými dědici, většinou Lysimachem, poslední až po jeho smrti v roce 280. Majitel byl

zřejmě nemocen, nemohl se účastnit obrany a vedle lůžka měl zásoby pití a jídla. Mince ukryl narychlo na poslední chvíli.

Je zřejmé, jaký byl další osud majitele mincí?

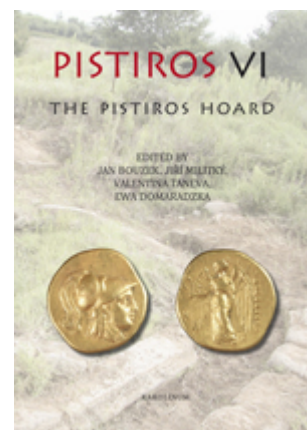
Je pravděpodobné, že se o jeho penězích vědělo, o čemž svědčí dva vkopy poblíž místa nálezů. Zloději však neměli štěstí. Pokud původně existovala i druhá část pokladu, mohli ji nalézt již Keltové. Další možnost je ta, že se majitel pokladu jeho druhou částí od Keltů vykoupil (Keltové, kteří v té době přišli na Balkán, byli ze dvou třetin obchodníky), aby nemusel sdílet osud ostatních zajatců, a poté se pokusil zbytek svého bohatství opět najít. S největší pravděpodobností však zemřel nedlouho po keltském vpádu.

Kým byl emporion Pistiros založen a kde se o něm můžeme dozvědět více?

Pistiros byl založen občany tří řeckých poleis – Thasu, Maroneie a Apollonie – jako autonomní obec, měl právo samostatně uzavírat obchodní kontrakty, organizovat obchod, transport a výrobu v mnoha oblastech. Jde o první doložený příklad malých autonomních řeckých měst na území thráckých králů, kategorie předtím známé jen z písemných pramenů. Výstavba řeckého města obehnaného hradbami tak hluboko ve vnitrozemí se však nemohla obejít bez souhlasu místního vládce; jeho hrobkou může být ta, která byla nalezena nedaleko lokality Pistiros u vesnice Vetren a je datována kolem roku 400 př. Kr., tedy hrobka cca o generaci mladší než počátek emporia.

Všechny tyto skutečnosti přibližuje naše ediční řada *Pistiros. Excavation and Studies* vydávaná péčí nakladatelství Karolinum, ale i nově otevřená stálá výstava v Archeologickém muzeu profesora Mečislava Domaradzského v Septemvri v Bulharsku. V loňském roce byly výsledky české expedice bohatě prezentovány také na výstavě *L'épopée des rois thraces* v Louvru.

Proč si osadníci z Řecka vybrali právě tuto lokalitu? Nacházíme také nějaké paralely?

V okolí Pistiru se ve starověku nacházely měděné, železné, a dokonce i zlaté doly i dostatek dřeva; byl asi posledním přístavem na tehdy splavné řece Marica (starověký Hebros). V blízkosti se také kříží několik významných cest, vedoucích do vnitrozemí, ale i do Řecka. Opevnění Pistiru má paralely na Thasu a Samothráce, systém kanálů upomíná na podobný v Amfipoli. Vykopané domy pak můžeme srovnat s jinými v Řecku.

Můžete čtenářům přiblížit, proč publikace *The Pistiros Hoard* vychází nyní, jako nejnovější svazek v řadě *Pistiros. Excavation and Studies*?

Unikátní nález chtěla publikovat vedoucí bulharské části výzkumu a numismatička profesorka Yordanka Youroukova, nicméně kvůli množství povinností v Archeologickém ústavu a bulharské Akademii věd předala úkol své doktorandce Burjaně Russeve a ředitelce archeologického muzea v Septemvri Valentíně Taneve. První text k publikaci byl připraven v roce 2003, nicméně finanční potíže vydání zdržely. Po delších peripetiích byly mince v roce 2013 znovu konzervovány, vyfotografovány a bulharská strana souhlasila s publikací inovovaných textů v Praze. Mezi autory přibyl Jiří Militký z Národního muzea v Praze, který napsal další komentář o mincích.

V knize můžeme kromě podrobného zpracování pokladu, katalogu mincí a jejich vyobrazení najít i množství fotografií ostatních důležitých nálezů z Pistiru, analýzy nálezové situace i zasazení do kontextu lokality a celé starověké Thrákie. Na co byste čtenáře ještě upozornil?

Chtěl bych čtenáře upozornit na kapitoly týkající se kontextu našeho mincovního pokladu i na kapitoly popisující vpád Keltů na území tehdejší Thrákie, ale i jejich návrat do českých zemí. Naše publikace zahrnuje i seznam další literatury k tématu.

Prof. PhDr. Jan Bouzek, DrSc., je nositelem zlaté medaile UK, vedl po léta obor klasická archeologie na FF UK, archeologické výzkumy u nás i v zahraničí – v Beirutu, na Kypru a na Cejlonu, v letech 1989–1991 byl proděkanem FF UK. Od roku 1993 vede výzkumy v Pistiru v Bulharsku. V devadesátých letech a na počátku 21. století byl hostujícím profesorem v USA, Francii, Německu, Rakousku, Velké Británii a Polsku, je členem Učené společnosti ČR a řady mezinárodních a zahraničních institucí, čestným občanem Volterry v Itálii a nositelem bulharských vyznamenání ministerstva kultury a města Septemvri.

Pistirský poklad se konečně dočkal publikování [iforum.cuni.cz, 1. srpna 2016]

foto: archiv Ústavu pro klasickou archeologii FF UK

Rhea a Kronos, zobrazení na attické nádobě (peliké)

Pistiros, vyústění odtokového kanálu pod východní hradbou
emporia

Pečeť s vyobrazením myši

Mince z pistirského pokladu

Emporion Pistiros, oblast východní brány (2009)

Pistirský poklad in situ